

pan, *Türk Taş Köprüleri*, Ankara 1975, s. 129-130, rs. 77/1-2; Yüksel, *Osmanlı Mi'mârisi V*, s. 306-307, rs. 453-456; G. Goodwin, *A History of Ottoman Architecture*, New York 1987, s. 177, rs. 168; Fazıl Çifci, *Kastamonu Camileri-Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler*, Ankara 1995, s. 20-35; Kemal Kutgün Eyüpgiller, *Bir Kent Tarihi Kastamonu*, İstanbul 1999, s. 102-104, 136-140, 144, şekil B. 18, rs. 37-38, 68.

ENİS KARAKAYA

NASRULLAH-I ŞİRÂZÎ

(نصرالله شیرازی)

Ebü'l-Meâli Nizâmülmülk Muînüddîn
Nasrullah b. Muhammed
b. Abdilhamid-i Münşî Şîrâzî
(ö. VI./XII. yüzyılın ikinci yarısı)

Gazneliler dönemi münşî ve yazarı.

Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Gazne'de doğduğunu kaydeden Vassâf (*Târîh*, s. 528) dışında diğer bütün kaynaklar doğum yerinin Şîraz olduğunu belirtir (Emîn-i Ahmed-i Râzî, s. 221-222; Lutf Ali Beg, s. 304). İnşâ sanatındaki şöhretinden dolayı Nasrullah-ı Münşî diye tanınmıştır. Hizmetinde bulunduğu hükümdarlardan hareketle VI. (XII.) yüzyılda yaşadığı tesbit edilebilmiştir. Eserinden ve üstlendiği görevden iyi bir öğrenim gördüğü anlaşılan Nasrullah önce Gazneliler'den Ebü'l-Muzaffer Behram Şah'ın (1117-1157) hizmetine girdi. Muhtemelen müşriflik göreviyle işe başlamış, Behram Şah ile yakın ilişki kurarak sâhib-i dîvanlığa kadar yükselmiştir. Behram Şah'ın ölümü üzerine onun halefi Hüsrev Şah'ın (1157-1160) kâtibi oldu; Hüsrev Melik ise (1160-1186) ona vezirlik pâyesi vererek yanına aldı. Ancak kendisini çökemeyenlerin tahrikiyle Nasrullah'ı görevinden alıp hapsetti. Bir süre hapiste kaldıktan sonra öldürüldü.

Arapça'ya da Farsça kadar iyi bilen Nasrullah şöhretini büyük ölçüde *Kelîle ve Dimne* tercümesine borçludur. Aslı Sanskritçe olan bu eser Sâsânîler döneminde Pehlevîce'ye, İbnü'l-Mukaffâ' tarafından bu dilden Arapça'ya, oradan da Nasrullah tarafından yeni Farsça'ya tercüme edilmiştir. Gazne fakihlerinden Ali b. İbrâhim adında bir kişi kendisine *Kelîle ve Dimne*'yi Farsça'ya çevirmesini tavsiye eder. Bunun üzerine başlanan tercüme Behram Şah'a gösterilir; o da tercümeyi kendisine ithaf edilmek üzere tamamlamasını ister ve esere *Kelîle ve Dimne-i Behrâm Şâh* adı verilir. 536-539 (1141-1144) yılları arasında yazıldığı anlaşılan *Kelîle ve Dimne* muhtevassından çok üslûbu ve ifade sağlamlığı ile tanınmış, yüzyıllar boyunca Farsça'da

güzel nesir örneği sayılmıştır. Kânî-i Tûsî bu tercümeyi manzum hale getirmiştir. Birçok yazması bulunan eserin ilmî sayılabilecek ilk neşri Abdülazîm-i Karîb tarafından yapılmıştır (Tahran 1328 hş.). Ancak Abdülazîm, Türkiye'de mevcut daha eski ve sağlam nüshaları görmediği için Müctebâ Mînovî eserin daha sağlam nüshalara dayanan yeni bir neşrini gerçekleştirmiştir (Tahran 1351 hş.). *Kelîle ve Dimne* daha sonra mensur ve manzum şekillerde yazıldıysa da hiçbir üslûp bakımından Nasrullah-ı Şîrâzî'nin versiyonunun düzeyine ulaşamamıştır. Kul Mesud, Şîrâzî'nin bu tercümesini esas alarak *Kelîle ve Dimne*'yi Türkçe'ye çevirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Avfî, *Lübâb*, I, 92-96; Vassâf, *Târîh*, Bombay 1269/1853, s. 528; Emîn-i Ahmed-i Râzî, *Heft İkkîlîm* (nşr. E. D. Ross v.dğr.), Kalkûta 1358/1939, s. 221-222; Lutf Ali Beg, *Âteşkede-i Âzer* (nşr. Ca'fer-i Şehîdî), Tahran 1337 hş., s. 304; Rıza Kuli Han Hidâyet, *Mecma'u'l-fuşâhâ* (nşr. Müzâhir Musaffâ), Tahran 1336 hş., III, 1447; Rieu, *Catalogue of the Persian Manuscripts*, II, 745-746; Browne, *LHP*, II, 349-353; *Kitâbü Kelîle ve Dimne* (trc. Nasrullah-ı Şîrâzî, nşr. Abdülazîm-i Karîb), Tahran 1328 hş., neşredenin girişi, s. I-m.; a.e. (nşr. Müctebâ Mînovî), Tahran 1351 hş., neşredenin girişi, s. z-k; Safâ, *Edebîyyât*, II, 948-949; a.mlf., *Genc u Gencîne*, Tahran 1362 hş., s. 178-187; Nefîsî, *Târîh-i Nazm u Nesr*, I, 147-148; A. J. Arberry, *Classical Persian Literature*, London 1967, s. 95 vd.; Bahâr, *Sebkşînâsi*, Tahran 1349 hş., II, 250 vd.; Sâmîh, "Nasrullah-ı Münşî", *Dânişnâme-i Edeb-i Fârsî* (nşr. Hasan Enûşe), Tahran 1381 hş., III, 1052-1053; Tahsin Yazıcı, "Nasrullah", *İA*, IX, 118-119; E. Berthels - [J. T. P. de Bruijn], "Nasr Allâh b. Muḥammad", *EI*² (Fr.), VII, 1018-1019.

TAHSİN YAZICI

NASRÜDDEVLE

(نصرالدولة)

Ebü Nasr Nasrû'd-devle Ahmed
b. Mervân b. Dûstek
(ö. 453/1061)

Mervânî emiri
(1011-1061).

376 (986) veya 379'da (989) doğdu. Ağabeyi Mervânî Emiri Mümehhidüdevle Saîd'in öldürülmesinden sonra emir oldu (401/1011). Abbâsî Halifesi Kâdir-Billâh gönderdiği menşurla emirliğini tasdik etti ve kendisine Nasrûdevle lakabını verdi (403/1012-13). Büveyhî Hükümdarı Sultânüdevle, Fâtîmî Halifesi Hâkim-Biemrillâh ve Bizans İmparatoru II. Basileios elçi gönderip Nasrûdevle'yi tebrik ettiler.

Nasrûdevle, Mervânîler'e tâbi olarak Âmid'de (Diyarbakir) valilik yapan İbn Dih-

ne'nin öldürülmesi üzerine çıkan karışıklıkları bastırıp şehri topraklarına kattı (415/1024), valiliğine Urfa ve Harran hâkimi Ebü'l-Hâris Zengî b. Evân'ı getirdi. Ancak daha şehirden ayrılmadan onun ölüm haberini alınca yerine oğlu Ebü'l-Hasan Zengî'yi tayin etti. Utayroğulları ile Nümeyroğulları arasındaki mücadeleyi iyi değerlendiren Nasrûdevle Muharrem 418'de (Şubat-Mart 1027) Urfa'yı ele geçirdi. Halep Mirdâsî Emiri Sâlih b. Mirdâs'ın Nümeyroğulları lehine ara buluculuk yapması neticesinde Urfa'yı bir süre sonra tekrar bu iki aile arasında paylaştırdı (İbnü'l-Esîr, IX, 269) Nasrûdevle, Utayroğulları'nın kalenin kendilerine ait kısmını Bizans İmparatorluğu'na sattıklarını, kaleye giren Bizans askerlerinin halkı öldürdüğünü ve mallarını yağmaladığını öğrenince şehri kuşattı, ancak ele geçiremedi. Nasrûdevle'nin kış mevsiminin gelmesiyle birlikte muhasarayı kaldırmaması fırsat bilen Bizans kumandanı Maniakes Urfa'ya iyice yerleşti (422/1031). Bu olaydan sonra Nasrûdevle, bir taraftan Musul'a hâkim Ukayloğulları ile çeşitli ihtilâflar yaşarken diğer taraftan Bizanslılar'la mücadeleyi sürdürdü.

427'de (1036) yolları Ani ve Vestan'dan (Gevaş) geçen Azerbaycan, Horasan ve Taberistanlı hacı adaylarını tâciz eden Sunâsuna Ermeni kabilesi üzerine yürümeye karar veren Nasrûdevle, Ermeni kralının gasbedilen malları geri verip esirleri serbest bırakması ile seferden vazgeçti. İbnü'l-Esîr, Nasrûdevle'nin Ermeni kalelerinin müstahkem olması ve Bizanslılar'dan yardım alabileceklerini düşünerek onlarla barış yapmayı tercih ettiğini kaydederek (a.g.e., IX, 343-344). Nasrûdevle, 430 (1038-39) yılında olduğu gibi zaman zaman Kuzey Suriye ve el-Cezîre'nin bazı bölgelerine hâkim olan Fâtîmîler'in tehdidiyle karşılaştıysa da ciddi bir çatışma meydana gelmedi.

Büyük Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey'e tâbi olmak istemeyen Arslan Yabgu'ya bağlı Oğuzlar'ın Diyarbakir ve Musul bölgelerine akınlar yapması yüzünden Nasrûdevle, Oğuzlar'ı Tuğrul Bey'e şikâyet etti (435/1044). Tuğrul Bey de ona bir mektup göndererek kâfirlerle cihad ettiği için kendisine malî yardımda bulunup desteklemeleri gerektiğini bildirdi (a.g.e., IX, 301). Oğuzlar bir süre sonra Diyarbakir üzerinden Bizans ve Ermeni topraklarına geçtiler ve ardından Azerbaycan'a giderek bölgeye dağıldılar (435/1043-44). Nasrûdevle, 441 (1049) yılında Tuğrul Bey'in isteğiyle Diyarbakir'de hutbeyi Selçuklular adına okutmaya başladı. Böylece Mervânîler bu